Thematische gebiedsuitwerking Watersysteem Lochemse Berg e.o.

Beslispunten:

1 Vaststellen Bestuursopdracht Watersysteem Lochemse Berg e.o.
2 Vaststellen fiche Watersysteem Lochemse Berg e.o. voor Waterschap Rijn en IJssel
3 Commissaris van de Koning: De Gedeputeerde Water en klimaatadaptie volmacht te verlenen om de intentieovereenkomst te ondertekenen voor een thematische uitwerking van de verkenningsfase met Waterschap Rijn en IJssel, Vitens, gemeente Lochem en Vereniging Contact Barchem (VCB)

Publiekssamenvatting

De provincie, Waterschap Rijn en IJssel, gemeente Lochem, Vereniging Contact Barchem en Vitens hebben afgesproken om gezamenlijk te verkennen hoe het watersysteem in het grondwaterbeschermingsgebied bij de Lochemse Berg robuuster gemaakt kan worden. Dit om op de lange termijn voldoende (kwantiteit) en schoon (drink)water (kwaliteit) te hebben voor de functies in het gebied. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de droogteaanpak Achterhoek, de zorgplicht in het kader van de Drinkwaterwet (waterkwantiteit) en de KRW opgave (waterkwaliteit). Partijen willen deze hoofdopgaven waar mogelijk samen oppakken met opgaven en doelen op het gebied van landbouw en landschap. Realiseren van duurzame wateroplossingen vraagt samenwerking in goede relatie met gebruikers en bewoners van het gebied. Bouwen aan vertrouwen, waarbij aandacht is voor bestaande zorgen over invloed van watermaatregelen op persoonlijke omstandigheden, is essentieel. De haalbaarheid van oplossingsrichtingen worden verkend in samenspraak met de gebruikers van het gebied. Om de balans tussen te nat en te droog te verbeteren wordt bekeken hoe het watersysteem werkt en aangepast zou kunnen worden. Om hier vooraf meer en gezamenlijk inzicht in te krijgen kunnen omkeerbare kleinschalige maatregelen worden uitgeprobeerd.
De pre-verkenningsfase wordt nu afgerond met een eindrapportage met daarin vervolgstappen voor de verkenningsfase en een intentieovereenkomst. Het voorstel voor de verkenningsfase is een thematische (water) uitwerking met daarin uitvoering van geen-spijt-maatregelen, het opstellen van een hydrologisch perspectief, voorbereiding en start van drie kleinschalige gebiedstrajecten met stakeholders, planuitwerking structurele maatregelen en bijpassende financiering. Deze uitwerking wordt aan het eind van de verkenningsfase vastgelegd in een uitvoeringsprogramma en bekrachtigd met een samenwerkingsovereenkomst (SOK). De partijen zijn voornemens om de intentieovereenkomst aan te gaan voor deze volgende fase, de verkenningsfase. Voor deze vervolgfase is tevens de vaststelling van de bestuursopdracht nodig.

Datum vergadering: 28 oktober 2025
Portefeuillehouder: Ans Mol-van de Camp
Zaaknummer: 2026-002228
Inlichtingen bij: Provincieloket, 026 359 99 99

provincie Gelderland

Toelichting op het GS-voorstel

1 Aanleiding

De provincie, Waterschap Rijn en IJssel en Vitens werken sinds 2021 samen. Er is een hydrologische studie uitgevoerd die de effecten van de drinkwaterwinning op de omgeving heeft onderzocht en een ontwerpstudie waarin mogelijke maatregelen zijn verkend. Ook zijn stappen gezet in het omgevingsproces. Dit heeft eind 2025 geleid tot de wens van het medeondertekenen van de IOK door de gemeente Lochem en de VCB. De hydrologische studie heeft de effecten van het winnen van 3 miljoen m3 drinkwater per jaar in Lochem op het omliggende gebied onderzocht. Uit deze studie bleek dat de effecten op de grondwaterstanden in de omgeving beperkt zijn. Op basis van deze studie heeft de provincie aangegeven dat deze winning open kan blijven. Daarop hebben partijen afgesproken om gezamenlijk te verkennen hoe het watersysteem robuuster gemaakt kan worden. Dit heeft geleid tot dit project Watersysteem Lochem e.o. waar de pre-verkenningsfase nu is afgerond met een Eindrapportage-preverkenning (bijlage 1) met daarin vervolgstappen voor de verkenningsfase en een Intentieovereenkomst (bijlage 2).
De hoofdopgave is het werken aan een robuust watersysteem dat op de lange termijn voldoende (kwantiteit) en schoon (drink)water levert (kwaliteit). In dit grondwaterbeschermingsgebied geven de overheden daarmee uitwerking aan de droogteaanpak Achterhoek, aan de zorgplicht in het kader van de Drinkwaterwet (de waterkwantiteit) en uitwerking aan de KRW opgave (waterkwaliteit). Partijen willen deze hoofdopgaven waar mogelijk samen oppakken met opgaven en doelen op het gebied van landbouw en landschap.

Argumenten voor en tegen
Hoewel het grondwaterlichaam (Rijn zand -oost) voor wat betreft grondwaterkwaliteit en kwantiteit toereikend is (groen), zijn er lokaal knelpunten in grondwaterbeschermingsgebieden zoals Lochem en grondwaterafhankelijke oppervlaktewateren in die omgeving. Deze knelpunten moeten worden verholpen om te voldoen aan de KRW-doelstellingen. In de Tussentijdse evaluatie voortgang KRW provincie Gelderland 2025 (2025-007001) is de verkenning Lochem dan ook genoemd. Ook in het GS-besluit prioritering gebiedsprocessen door focus op stikstof (voorjaar 2025) heeft dit gebiedsproces vanwege de bijdrage aan de KRW-opgave prioriteit gekregen. Het gebiedsproces Watersysteem Lochemse Berg e.o. is één van de prioritaire gebieden waarvoor met het Rijk is afgesproken om in een (pre)verkenning de doelen voor het landelijke gebied te programmeren. Begin 2025 hebben Gedeputeerde Staten besloten prioriteit te leggen op de KRW-opgave en natura2000 (Stikstof).
Voor het gebiedsproces Watersysteem Lochemse Berg e.o. heeft dit geleid tot de focus op versnelling en realisatiekracht. Concreet betekent dit een aanpassing van een integrale naar thematische aanpak (KRW opgave/ water) en uitvoering van geen spijt maatregelen in de aankomende jaren. De uitwerking van dit gebiedsproces gaat daarnaast over van de Regio Stedendriehoek naar het Thematеam Water. Conform de aanpak Gelderse Gebiedsontwikkeling is de ondertekening van de IOK de afronding van de pre-verkenningsfase en de start van de verkenningsfase en is daarvoor de vaststelling van de bestuurlijke opdracht nodig (bijlage 3).

Op basis van gesprekken met stakeholders (vooral agrariërs) is gebleken dat er interesse is om samen te werken aan een robuustere drinkwatervoorziening door te werken in kleinschalige gebiedstrajecten aan 'geen spijt' maatregelen in drie focusgebieden op en grenzend aan de Lochemse Berg om zo meer schoon water vast te houden. Dat levert voordelen voor

grondgebruikers en wordt gezien als een goede katalysator voor versterkte samenwerking aan structurele maatregelen op de middellange tot lange termijn.

Juridische gevolgen
Op verzoek van zowel het waterschap als de gemeente Lochem is Vereniging Contact Barchem onderdeel geworden van de intentieovereenkomst, vanwege de contacten die tussen deze partijen al bestaan met betrekking tot de onrust rondom Hagenbeek. Om die reden is het bepaalde in artikel 1.7 van de IOK opgenomen (zie bijlage 2).

Hoewel het niet gebruikelijk is om een belangenbehartiger op deze wijze onderdeel te laten zijn van de Intentieovereenkomst, is ervoor gekozen vanwege het beroep van de gemeente Lochem als het waterschap aan ons om deze partij mee te nemen in de IOK, VCB mee te laten ondertekenen.

Over de invulling van de rol van VCB wordt nog nader overleg gevoerd, zie artikel 1.7 onder c van de IOK. Uiteraard geldt voor ons dat alle belanghebbenden op gelijke wijze aan tafel moeten komen.

2 Financiële gevolgen

Partijen gaan er van uit dat de proces- en onderzoekskosten voor de periode tot en met Q4 2028 €500.000 zijn. AMT – programmering is akkoord om de deze middelen uit de SPUK maatregelenpakket gebiedsprocessen te financieren (besluit op 30 september 2025). Het waterschap Rijn en IJssel financiert €120.000 voor uitvoering van geen spijtmaatregelen. Daarnaast draagt elke partner (provincie, Vitens, waterschap en gemeente) bij in capaciteit en kennis voor het projectteam, opdrachtgeversoverleg en bestuurlijk overleg. De geschatte kosten voor uitvoering van structurele maatregelen zijn geraamd op circa 3,5 miljoen euro (geen onderdeel van deze besluitvorming). De intentie is om deze gelijkmatig over partijen te verdelen (zie bijlage 1 blz 24 kosteninschatting na 2028).
Het waterschap wordt opdrachtgever en trekker van dit project. Voor de toekenning van de middelen aan het waterschap wordt de opdracht omschreven in een fiche (bijlage 4), deze wordt toegevoegd aan de samenwerkingsovereenkomst (SOK) tussen de provincie en het waterschap, waarna de financieringscyclus van de SOK wordt gevolgd.

Verwacht resultaat en tijdspad
De verkenningsfase loopt tot en met 2028 waarin het volgende wordt uitgewerkt:
1. Opstellen van een projectplan en een hydrologisch perspectief
2. Voorbereiding en start met drie kleinschalige gebiedstrajecten met stakeholders
3. Uitvoering 'geen spijt maatregelen' in de drie kleinschalige gebiedstrajecten
4. Planuitwerking met structurele maatregelen, financiering, capaciteit
5. Opstellen samenwerkingsovereenkomst

Toelichting op het GS-voorstel

	2026				2027				2028			
	Q 1	Q 2	Q 3	Q 4	Q 1	Q 2	Q 3	Q 4	Q 1	Q 2	Q 3	Q 4
Stap 1 projectplan + hydrologisch perspectief												
Stap 2 ,3 kleinschalig gebiedstraject + uitvoering geen spijtmaatregelen												
Stap 4, 5 planuitwerking en SOK												

Governance

Het waterschap is trekker van het project en is formeel opdrachtgever van het project, zij trekt een externe projectleider aan die namens de vier partijen aan het werk gaat in het gebied. De projectleider zal onder meer de projectorganisatie inrichten waarin, naast de initiatiefnemers, stakeholders uit het gebied een rol zullen spelen. Gezien de bestaande onrust en weerstand ten aanzien van omringende water/natuurprojecten kan mogelijke weerstand in dit gebied leiden tot vertraging. Oplossing is het vormgeven van een zorgvuldig participatieproces in de verkenningsfase.

De provincie neemt deel in het projectteam met een teamlid vanuit team Water. De teamleider Water sluit aan bij het opdrachtgeversoverleg en vervangt waar nodig de gedeputeerde bij het bestuurlijk overleg. Het regioteam Stedendriehoek is gesprekspartner voor het themateam Water bij de voorbereiding van besluiten vanwege haar rol voor de programmering van de provinciale opgaven in de regio Stedendriehoek. Omdat de hoofdopgave een wateropgave is, is het voorstel dat de gedeputeerde Water en Klimaatadaptatie bestuurlijk verantwoordelijk is voor dit gebiedsproces.

3 Risico's

Op voorhand worden geen onoverkomelijke of risico's met een hoog afbreekrisico voorzien. Mogelijk kunnen gedurende het proces tegenstrijdige belangen spelen waarover tussentijds bestuurlijke besluitvorming nodig is. Uitval van capaciteit is een mogelijk risico, de uitvoering vraagt namelijk van alle betrokken partners gedurende de verkenningsfase de nodige inzet om de voortgang te garanderen. Daarnaast is het op te stellen uitvoeringsprogramma afhankelijk van de medewerking van grondeigenaren in het gebied. Gezien de ervaringen met omringende projecten waaronder Hagebeek is een zorgvuldig participatieproces hiervoor essentieel

4 Participatie en communicatie

De participatie en communicatie wordt uitgewerkt in een plan van aanpak.

5 Vervolgproces

De ondertekening IOK in Q1 2026 waarna in Q2 2026 start van de verkenningsfase.

Toelichting op het GS-voorstel

Bijlagen:

1. Eindrapportage – preverkenning Watersysteem Lochemse Berg e.o.
2. Intentieovereenkomst Verkenning Watersysteem Lochemse Berg e.o.
3. Bestuurlijke opdracht
4. Fiche SOK Waterschap Rijn en IJssel